

Butlletí Informatiu d'història de l'educació

Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana

Núm. 28, abril - setembre 2009, - 2a època

History of Education Bulletin
Bulletin d'Histoire de l'Éducation
Boletín de Historia de la Educación

En aquest número hi trobareu:

A cent anys de la creació de la Escuela de Estudios Superiores del Magisterio (1909-1932)	1
El que ha esdevingut	3
Informacions d'interès	12
Llibres	18

A CENT ANYS DE LA CREACIÓ DE LA ESCUELA DE ESTUDIOS SUPERIORES DEL MAGISTERIO (1909-1932)

Creada l'any 1909, l'anomenada *Escuela de Estudios Superiores del Magisterio* fou una institució estatal que va tenir com a objectiu principal la formació del professorat de les Escoles Normals i la dels inspectors de primera ensenyança. Tenia com a funció, per tant, la formació d'uns cossos concrets de funcionaris del Ministeri

d'Instrucció Pública, amb examen d'ingrés previ per assegurar la cobertura d'un nombre limitat de places en funció de les necessitats reals del professorat de les normals o de la Inspecció de primera ensenyança.

La *Escuela de Estudios Superiores del Magisterio* implantà des dels inicis la coeducació, que, segons els testimonis de l'època, fou un èxit, ja que l'ambient de companyonia i col·laboració que es respirava al centre era immillorable.

Les especialitats que oferia l'Escola eren Ciències, Lletres i Labors. Comptà amb un excel·lent professorat també des dels seus inicis. Cal destacar entre el nombrós professorat que passà per l'Escola: José Ortega y Gasset, Adolfo A. Buylla, Rufino Blanco, Ricardo Beltrán Rozpide, Luís de Zulueta, José Rogerio Sánchez,

Concepción Saiz Otero, Magdalena S. Fuentes, Ángel Vegue, Domingo Barnés, Enrique Rioja, Gabriela Bueno o Teodosio Leal (pare del malaurat inspector de primera ensenyança Fernando Leal Crespo, assassinat pels falangistes a Mallorca durant la Guerra Civil).

L'herència institucionista es deixava sentir en tots els racons del senyorial edifici situat al número 20 del carrer Montalbán de Madrid (posteriorment número 12, ocupat pel *Museo de Artes Decorativas*). Endemés d'una metodologia activa i renovadora, exemple de les darreres tendències pedagògiques, el centre mantenia una estreta relació amb tot l'ambient cultural i artístic del Madrid d'aquells anys. Conta Carmen Cascante, alumna de les primeres promocions, que no només feien viatges, excursions i sortides, visites a museus i exposicions, sinó que, fins i tot, «*la gran actriz María Guerrero nos enviaba a los alumnos de la clase de Arte localidades gratis para los estrenos de las obras que ella y su compañía representaban en el Teatro de la Princesa. Sin ser socios del Ateneo, teníamos entrada libre en él y acudíamos casi a diario a las magnificas conferencias y otros actos culturales que allí se daban. Disfrutábamos de acceso gratis a museos y bibliotecas. La Nacional y la del Museo Pedagógico las visitábamos con gran frecuencia por las tardes, en nuestras horas libres de clase*». No hi ha dubte que, més enllà d'un simple centre educatiu, la *Escuela de Estudios Superiores del*

Magisterio gaudia d'un gran prestigi entre els sectors culturals i artístics de Madrid.

Malgrat tot, un cop aconseguit el seu objectiu de formar els futurs professors de normals i inspectors de primera ensenyança per ocupar les places existents, el 1932 l'Escola fou suprimida. Només la creació massiva de noves escoles i, amb aquesta, la necessitat d'augmentar el professorat de les escoles normals per formar més professorat, i la creació de noves places d'inspecció, haurien justificat la seva continuïtat. Però les reformes en aquest sentit no s'iniciaren fins a l'època de la II República, tot just coincidint amb la seva supressió. En 1932, agafant el relleu en els seus objectius formatius, es creà la *Sección de Pedagogía* de la Universitat de Madrid.

Mentre existí, la *Escuela de Estudios Superiores del Magisterio* fou un centre d'elit, amb uns alumnes altament motivats pel fet d'haver estat prèviament seleccionats i saber que tenien assegurada la sortida professional, però també per sentir-se pioners en matèria pedagògica, tot just en un dels moments més importants de la nostra recent història educativa.

Per saber-ne més:

FERRER C.; MAURA, S. *La Escuela de Estudios Superiores del Magisterio (1909-1932). Una institución docente española*. Madrid: Cedes, 1973.

MOLERO PINTADO, A.; POZO ANDRÉS, M. M. del. *Escuela de Estudios Superiores del Magisterio (1909-1932). Un precedente histórico en la Formación Universitaria del Profesorado Español*. Madrid: Departamento de Educación Universidad de Alcalá de Henares, 1989.

EL QUE HA ESDEVINGUT

EN RECORD DE RAMÓN ALBERDI

El passat 29 de maig, a Barcelona, va morir Ramón Alberdi, salesià conegut especialment per la seva dedicació al món de la història. Nascut a Azkoitia (Guipúscoa) el 1929, va professar com a salesià el 1946. Més tard, el 1955, va ser ordenat sacerdot al Tibidabo. Va llicenciar-se en història de l'Església (Roma, 1957), en teologia (Torí, 1958), i en història a la Universitat de Barcelona (1962), on posteriorment es va doctorar (1979). Entre el 1958 i el 2000 va exercir la docència al Centre Teològic Salesià de Martí-Codolar, afiliat a la Universitat Pontifícia Salesiana de Roma. També va ser professor de la Facultat de Teologia de Catalunya (1973-1978). Seguidor de la tradició historiogràfica de Jaume Vicens i Vives, va ser autor de nombrosos títols, entre els quals destaquen *El catolicismo social barcelonés y la formación profesional obrera*, *Los orígenes de la obra salesiana en Barcelona* (1966), *La formación profesional en Barcelona* (1980), *Don Felip Rinaldi a Barcelona-Sarrià* (1990), *Girona, cent anys de presència salesiana* (1992), *Los Salesianos en Sant Vicenç dels Horts* (1994), *Martí Codolar, una obra social de la burguesia* (2001), *Els màrtirs salesians de València i Barcelona* (2001) i *Els Salesians de Mataró. Cent anys educant* (2005).

Havia col·laborat sovint amb la Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana. L'any 1999 participà com a conferenciant a les XIV Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans (vers la temàtica la formació professional i les transformacions socials i econòmiques) celebrades a Mataró.

(Notícia publicada al diari *El Punt* 05/06/09)

PRESENTACIÓ DEL LLIBRE «MEMORIA SOBRE EDUCACIÓN PÚBLICA, O SEA, TRATADO TEÓRICO-PRÁCTICO DE ENSEÑANZA CON APLICACIÓN A LA ESCUELAS Y COLEGIOS DE NIÑOS»

El passat mes de març es va presentar a la Misericòrdia el llibre *Memoria sobre educación pública, o sea, tratado teórico-práctico de enseñanza con aplicación a la escuelas y colegios de niños*. Aquesta obra ha estat editada pel Departament de Cultura i Patrimoni del Consell de Mallorca, en la col·lecció «Miscel·lània» i s'ha publicat, tal com es va ressenyar en el darrer número d'aquest butlletí, acompanyada del detallat estudi introductor, les notes i els comentaris dels catedràtics de la Universitat de les Illes Balears Antoni J. Colom Cañellas i Bernat Sureda Garcia.

A l'acte de presentació, presidit per la consellera de Cultura i Patrimoni, Joana Lluïsa Mascaró, hi participaren el director insular de Cultura, Maties Garcias, la regidora de Cultura de l'Ajuntament de Palma, Nanda Ramón, i els autors de l'estudi introductor, Bernat Sureda i Antoni J. Colom.

La reedició de l'obra de Jovellanos ha esdevingut una aportació més del Consell de Mallorca a la commemoració que l'Ajuntament de Palma ha dedicat al polític il·lustrat, amb motiu del dos-centè aniversari del seu l'alliberament, després de set anys de captiveri a l'illa.

D'esquerra a dreta: Bernat Sureda, Antoni J. Colom, Joana Lluïsa Mascaró i Maties Garcias.

SEMINARI: LA RECUPERACIÓN DE LA MEMORIA HISTÓRICO-EDUCATIVA. MUSEOS PEDAGÓGICOS E HISTORIAS DE VIDA
Sevilla, 13 i 14 de maig de 2009

Els passats dies 13 i 14 de maig tingué lloc a Sevilla el seminari «La recuperació de la memòria històrico-educativa. Museos Pedagógicos e Historias de vida», activitat dirigida i coordinada pel professor Pablo Álvarez Domínguez, de la Universitat de Sevilla. Subvencionat pel Vicerectorat de Relacions Institucionals i emmarcat dintre del projecte de recerca anomenat «Creación del Museo Pedagógico Andaluz», que dirigeix la professora M. Nieves Gómez García, aquest seminari fou concebut amb la intenció de respondre als objectius següents:

- Contribuir des de la Universitat de Sevilla a la recuperació i difusió de la memòria historicoeducativa en general.
- Analitzar el paper de les històries de vida com a font i mètode d'investigació històrica per a la reconstrucció del passat historicoeducatiu.
- Consolidar vincles entre el MUPEAN, museus universitat, centres històrics de Sevilla, centres d'educació de persones adultes i majors de l'aula d'experiència, amb la finalitat d'iniciar activitats conjuntes en torn de la recuperació del patrimoni historicoeducatiu.
- Dotar de nous significats una de les metodologies més clàssiques de la ciència social, la història de vida.
- Donar a conèixer als assistents diferents activitats i projectes sobre històries de vida, i crear un espai per a l'enriquiment personal a través d'aquestes.

La taula inaugural del seminari, organitzat a la sala d'actes de l'IES Murillo de Sevilla, fou presidida per la catedràtica d'Història de l'Educació i responsable del grup d'investigació del Museo Pedagógico Andaluz, Dra. M. Nieves Gómez García, qui va cedir la paraula al professor D. Pablo Álvarez Domínguez perquè procedís a la presentació. La conferència inaugural, amb el títol «Cuando la vida es historia, cuando la historia es memoria, cuando la memoria se convierte en patrimonio», fou impartida per la Dra. Francesca Comas Rubí, professora de la Universitat de les Illes Balears, que va ser presentada per la professora Dra. Marina Núñez Gil, de la Universitat de Sevilla. A continuació va tenir lloc una taula d'experiències titulada «Historias de vida de personas mayores, estudiantes de educación de adultos y profesorado

jubilado. Una mirada al pasado para entender el presente de la educación», que es va concloure de manera informal alhora dels aperitius.

La segona conferència, destinada principalment a l'alumnat universitari de la Facultat de Ciències de l'Educació de la Universitat de Sevilla, fou impartida pel professor D. Pablo Álvarez Domínguez amb el títol «Museos pedagógicos e historias de vida: experiencias y propuestas», que fou presentat per la professora Dra. Cristina Yanes Cabrera, també secretària del Departament de Teoria i Història de l'Educació i Pedagogia Social de la Universitat de Sevilla.

El seminari va finalitzar amb la presentació a l'alumnat del Museo Didáctico Virtual del Patrimonio Histórico-Educativo Andaluz, que va ser convidat a participar en el projecte a través de diferents activitats i propostes. Amb això es procedí a clausurar una activitat que, com tantes altres de l'entorn universitari, vénen a confirmar l'interès i la preocupació d'historiadors i historiadores de l'educació per l'estudi, la conservació, l'exposició i la difusió del patrimoni historicoeducatiu.

Inauguració del Seminari «La recuperación de la memoria histórico-educativa. Museos Pedagógicos e Historias de vida». IES. Murillo. Sevilla. D'esquerra a dreta: Pablo Álvarez Domínguez, M. Nieves Gómez García, Francesca Comas Rubí i Marina Núñez Gil.

Conferència impartida per: Francesca Comas Rubí. Universitat de les Illes Balears. Presentada per Marina Núñez Gil. Universidad de Sevilla.

**II JORNADES TÈCNiques: MUSEUS VIRTUALS I INTERPRETACIÓ, NAVEGANT PER LES
IMATGES I PER LES PARAULES
8 de juny de 2009**

El passat dia 8 de juny tingueren lloc les II Jornades Tècniques que aglutinen diferents grups que estan treballant en la recuperació del patrimoni educatiu amb format digital.

En el transcurs d'aquestes Jornades es varen plantejar alguns temes de debat essencials per a aquests projectes de recuperació. Uns projectes que neixen, fonamentalment, de la convicció que és necessari recuperar la història pràctica per complementar la història conceptual i la història social i narrativa. Uns projectes, d'altra banda, que volen ser una eina, no només per a la transmissió, sinó també per a la transformació de les polítiques i pràctiques educatives del nostre moment.

Estructuralment, les Jornades varen iniciar-se amb una conferència marc a càrrec del Dr. Escolano que va suscitar el debat sobre la filosofia i epistemologia de l'àrea. Posteriorment, es varen presentar les diferents accions i projectes dels grups participants (MUPEAN, MUVHE, Museo de Historia de la Educación «Manuel Bartolomé Cossío», Museo Virtual de Educação i MUVIP). En les sessions que seguiren, organitzades en forma de debat i sota la conducció dels grups del MUPEAN i del Museo de Historia de la Educación «Manuel Bartolomé Cossío» es dialogà sobre els aspectes tècnics del projecte. Més concretament, se centrà l'atenció en les imatges i els textos que es

reproduïxen en els museus virtuals.

Cal esmentar que les Jornades comptaren amb la participació de diferents agents culturals d'institucions que es troben treballant en l'àrea del patrimoni educatiu.

**SEMINARI «HISTORIA Y MARCOS NACIONALES». CEINCE
Berlanga de Duero, 10 i 11 de juny de 2009**

Aquest seminari, organitzat conjuntament entre el CEINCE i la Fundación Ortega y Gasset, versà sobre la història i els marcs nacionals. Durant dos dies aquesta temàtica central s'examinà des de la història política, social, educativa, i dels conceptes. Endemés dels membres del Grupo Nación de la Fundación Ortega i de la Fundación Gregorio Marañón, hi foren presents professors de les universitats Carlos III, Autònoma de Madrid, Complutense, Alcalá de Henares, València, Barcelona, Burgos i Valladolid. Resulta interessant i il·lustratiu el disseny del cartell del seminari, que mostra imatges de textos didàctics escrits en les quatre llengües que es fan servir al territori espanyol, una de les manifestacions de diversitat de Luís Bello que anomenà metafòricament «La España cubista», «Elogio de la diversidad y banquete de la armonía» segons paraules de Luís de Zulueta.

Celebració del seminari. En primer pla es veu la mostra de manuals d'història de la col·lecció del CEINCE en els quals la tradició ha codificat la imatge d'Espanya i de les seves comunitats regionals.

ESPACIOS PARA RECORDAR. JORNADA EXPERIMENTAL «LA ESCUELA COMO RECUERDO». CEINCE
Berlanga de Duero, 15 i 16 de juny de 2009

Els passats dies 15 i 16 de juny tingueren lloc al Centre Internacional de la Cultura Escolar, a Berlanga de Duero (Sòria) unes interessants i originals jornades experimentals d'investigació amb malalts d'Alzheimer i altres demències, titulades «La escuela como recuerdo». Aquestes jornades, que s'organitzaren en col·laboració amb l'associació de familiars d'aquest tipus de malalts (AFA-Soria), varen sotmetre a experimentació la possibilitat d'estimular restes de memòria a través de la utilització d'objectes, imatges i textos que els subjectes havien utilitzat en la seva etapa escolar.

La escuela como recuerdo

XV COLOQUIO DE HISTORIA DE LA EDUCACIÓN. «EL LARGO CAMINO HACIA UNA EDUCACIÓN INCLUSIVA. LA EDUCACIÓN ESPECIAL Y SOCIAL DEL SIGLO XIX A NUESTROS DÍAS»

Pamplona, 29 i 30 de juny i 1 de juliol de 2009

Organitzat per la Sociedad Española de Historia de la Educación i la Universitat Pública de Navarra s'organitzà, al campus de Pamplona d'aquesta universitat, el XV Col·loqui de la Societat que, en aquesta convocatòria, girava al voltant de l'educació inclusiva, amb l'intent, en paraules dels organitzadors, d'apropar-se cap una «reconceptualització ètica i democràtica de propostes que preconitzaven una educació per a tots, adaptada a les singulars característiques dels seus destinataris».

La conferència inaugural fou pronunciada pel catedràtic emèrit de la Universitat de Màlaga, Dr. Alfredo Fierro, que emmarcà de manera amena i en uns breus apunts el tema del col·loqui que es desenvoluparia al llarg de les dues jornades següents, mitjançant un total de 133 comunicacions que es repartiren en seccions simultànies, sota tres grans apartats que tractaven de la història de l'educació especial, de l'educació social i de la història de l'educació com a disciplina i camp d'investigació. Les dues primeres es dividien, respectivament, en quatre seccions cadascuna.

En la segona jornada, en les sessions dedicades a la història de l'educació especial, en la primera secció s'analitzaren els discursos i les visions de les persones en situació de discapacitat, i s'exposaren la recepció i difusió de les diferents teories. Una secció que seria completada amb la segona que sota el títol *Modelos de escolarización y atención educativa*, desenvoluparia exemples concrets dels primers centres, institucions i pedagogs que intentaren, des de la pràctica, donar resposta a les necessitats educatives dels diferents col·lectius amb discapacitat (cecs, sords...) així com la legislació pertinent que han regulat. En les seccions tercera i quarta, *Prácticas educativas, culturas escolares y recursos de educación no formal*, les aportacions se centraren a exposar experiències que entrarien en l'àmbit de l'educació no formal o informal: el paper de les associacions de familiars, dels discapacitats, de la família...

De manera paral·lela van transcórrer les sessions de treball al voltant de la història de l'educació social, que es veuria dividida, al seu torn, en les mateixes seccions. En la primera s'analitzaren els discursos i les visions de les persones en situació d'exclusió social; es realitzà un apropament teòric a temes que atenyien els plantejaments educatius desenvolupats en les presons, amb el col·lectiu de gitanos..., en la segona es plantejaren diferents models d'escolarització i d'atenció educativa centrats en polítiques i institucions de protecció social. La tercera i la quarta analitzaren pràctiques educatives, cultures escolars i recursos d'educació no formal: tallers professionals, institucions per a l'educació de la classe obrera, la creació de ludoteques, el paper de les societats protectores...

I el tercer àmbit de treball, tractat en la secció cinquena, seria el de la història de l'educació com a disciplina i camp d'investigació, que se centraria en l'estat actual de recuperació del patrimoni historicoeducatiu i els diferents plantejaments dels museus pedagògics existents o en fase de creació.

La intensa i calorosa jornada finalitzà amb una visita a les coves i al museu de Zugarramurdi, on la serietat científica del Col·loqui va deixar pas a la mitologia i la fantasia dels aquel·larres de les bruixes, i la no tan gratificant vivència del coneixement dels processos de la Inquisició a les persones acusades de pràctiques de bruixeria.

La darrera jornada va seguir el mateix esquema que la primera, per tant, pel que fa referència a la història de l'educació especial, en la primera secció es va tractar dels discursos i les visions de les persones en situació de discapacitat, des d'una mirada del reconeixement dels drets de les persones amb qualsevol tipus de discapacitat, completada amb la secció segona que, sota el títol *Modelos de escolarización y atención educativa*, desenvoluparia exemples concrets de formació i, en especial, de legislació que intenten conformar el model inclusiu.

De manera paral·lela es desenvolupa la història de l'educació social que, en la continuació de la segona secció, presentà els models d'escolarització i atenció educativa que fonamentaren la

formació d'institucions educatives dedicades a donar atenció a analfabets, menors amb problemes, parant un especial esment a la problemàtica del País Basc.

Per últim, la secció *Cuentos y manuales escolares al servicio de la inclusión* presentà una molt interessant visió del tractament del tema al llarg del segle XX i de diferents països europeus, mentre que la de la història de l'educació com a disciplina i camp d'investigació se centrà en nous camps i tendències historiogràfiques, presentant comunicacions que referien experiències amb la utilització com a fonts historiogràfiques de quaderns escolars, fotografies, fonts orals, a més de les propostes més actuals d'utilització d'internet, blogs...

Per a finalitzar la sessió de treball, es presentà una taula rodona amb cinc històries de la vida, de les quals quatre eren relatades per persones amb diferents discapacitat i la cinquena era la de la coordinadora d'educació especial del MEC-Govern de Navarra.

Al vespre, va tenir lloc l'Assemblea extraordinària de la Societat per tal de decidir la renovació de la presidència i de part de la Junta. Va sortir-ne elegit nou president el Dr. Antón Costa Rico, de la Universitat de Santiago Compostela i vice-president el Dr. Pedro Luis Moreno, de la Universitat de Múrcia. S'incorporaren com a nous membres la professora Carmen Sanchidrián, de la Universitat de Màlaga i el professor José Manuel Hernández Díaz, de la de Salamanca, i continuaren els professors Josep González-Agàpito, de la de Barcelona, M. del Mar del Pozo, de la Complutense i Felicidad Sánchez de la de Extremadura.

La sessió de cloenda va apropar els assistents al tema de la inclusió des d'una perspectiva internacional, amb especial referència a Europa i als països del continent americà. Per finalitzar, es va realitzar una visita al castell d'Olite, on una espectacular tempesta la faria inoblidable. Després, es traslladaren a la localitat de Tafalla on degustaren un exquisit sopar que va fer honor a la gastronomia navarresa.

Es va proposar que el proper col·loqui tingués lloc a la Universitat d'A Corunya i les comunicacions es poden llegir als dos llibres d'Actes que, coordinats per les professores Reyes Berruezo i Susana Conejero, han estat publicats per la Universitat i el govern de Navarra.

QUI VA MATAR WALTER BENJAMIN?

El passat 29 de maig de 2009, 68 anys, 8 mesos i 9 dies després de la mort en estranyes circumstàncies de Walter Benjamin, un grup d'estudiants d'Història de l'Educació de la Universitat de Girona van anar a Portbou (Alt Empordà) amb un triple objectiu: descobrir *in situ* qui o què va matar Walter Benjamin; reflexionar sobre l'exili com a categoria històrica universal; i valorar la «pedagogia de la reiteració» com a metodologia formativa per a la docència de la Història.

A grans trets, l'exercici de «pedagogia de la reiteració» consisteix a *re-iterar* (tornar a fer un camí) les passes que algú altre ha fet abans. En el cas de l'experiència «Qui va matar Walter Benjamin?», a través de la pròpia condició de perseguit i exiliat d'aquest personatge, de les seves idees sobre la Història i l'obra d'art, i de recórrer els indrets per on ell va passar en la seva fugida, tot fent-ne una lectura i interpretació que ens dugui a descobrir les circumstàncies de la seva mort. Portbou, el Coll de Balitres, la línia de Búnquers franquista, la Caseta dels alemanys, el monument de Dani Karavan o el cementiri del poble són alguns dels llocs que vam reiterar.

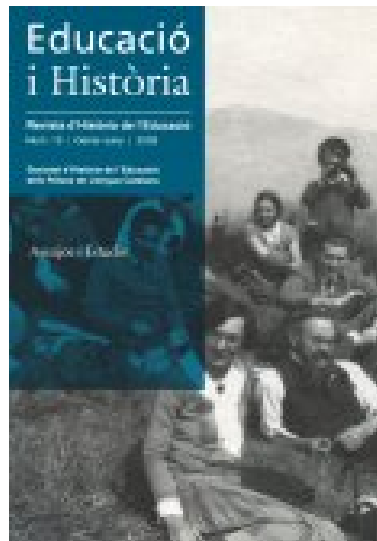

HA APAREGUT EL NÚMERO 13 DE LA REVISTA EDUCACIÓ I HISTÒRIA

Ha aparegut el número 13 de la revista *Educació i Història* que publica la Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana corresponent a gener-juny del 2009. La revista, que des del número 11 apareix semestralment, està inclosa en les bases de dades ISOC i compleix amb els 33 criteris editorials, de presentació i de contingut exigits per la base de dades LATINDEX. Actualment es gestiona la seva incorporació a altres bases de dades internacionals. La periodicitat semestral i la puntualitat en la publicació han aconseguit evitar l'endarreriment en la publicació dels articles enviats que apareixen, en el cas de superar les *avaluacions per lectors cecs*, en un temps no superior als sis mesos. D'aquesta manera s'evita el retard en la divulgació dels resultats de la recerca en la nostra àrea, un dels problemes tradicionals que patim els investigadors en ciències socials. En aquest darrer volum apareixen articles de Joan Soler i Mata, «L'itinerari formatiu i professional de Jesús Sanz Poch (1897-1936): renovació pedagògica i compromís polític a Catalunya durant el primer terç del segle XX»; d'Antoni J. Colom i Cañellas, «Lectura del primer llibre de pedagogia catalana: aproximació a la Doctrina Pueril»; d'Aina Tarabini, «El Paper del Banc Mundial en educació: la història d'una creixent hegemonia»; de José M. Muriá, «México y su historia centralizada»; de José Gregorio Viegas i Maria Neves Leal Gonçalves, «As disposições interiorizadas nas sociedades de Instrução Militar Preparatória»; de Carles Cortada i Hortalà, «L'Ensenyament a la Universitat Lliure de Girona (1870-1874)». En la secció de documents inclou també la carta que el mestre Ramon Torroja i Valls va enviar a la seva família des de la presó de Barcelona el 1940. El resum de tots els articles publicats i el text complet es poden consultar al portal de publicacions científiques de l'Institut d'Estudis Catalans a l'adreça: http://publicacions.iec.cat/PopulaFitxa.do?moduleName=revistes_cientifiques&subModuleName=&idColleccio=199.

Els originals per publicar a la revista es poden enviar a l'adreça del director bernat.sureda@uib.es.

TESI: TEORIA I PRÀCTICA EDUCATIVA OBRERISTA A MENORCA: JOAN MIR I MIR I LES ESCOLES LAIQUES

«Teoria i pràctica educativa obrerista a Menorca: Joan Mir i Mir i les escoles laiques»

Presentada per Pere Alzina Seguí

Dirigida pel Dr. Antoni J. Colom Cañellas

Defensada el dia 21 de juliol de 2009 a la Seu de la Universitat de les Illes Balears a Alaior (Menorca).

L'illa de Menorca, entre el 1890 i el 1939, va veure néixer un conjunt d'experiències educatives de caire republicà i obrerista en el marc d'una societat de reduïdes dimensions, però extraordinàriament rica i diversa en moviment associatiu, culturals, polítics i educatius. La tesi de Pere Alzina aborda l'estudi d'aquestes experiències, així com l'aportació a aquestes de Joan Mir i Mir. S'hi estudia el pensament d'aquest mestre a través d'una acurada anàlisi de la seva obra periodística així com de la seva relació amb Gabriel Comas, una altra peça fonamental per entendre el panorama educatiu i cultural de l'illa en aquells anys. El nucli de la recerca se centra en l'estudi detallat de les cinc experiències escolars obreristes documentades dutes a terme a Menorca: l'escola laica de Maó, l'escola racionalista de Ciutadella, l'escola laica d'Alaior, l'escola laica de Sant Lluís i l'escola laica d'es Castell.

La tesi compta amb un ampli recull d'annexos i referències bibliogràfiques i un extens recull d'articles inèdits sobre educació apareguts a la premsa republicana i obrerista de l'illa entre 1868 i 1939.

NOVA JUNTA DIRECTIVA DE LA SEDHE

Aquest estiu la Sociedad Española de Historia de la Educación ha renovat la seva Junta directiva, i n'ha estat elegit president Antón Costa Rico.

La Junta ha quedat composta de la manera següent:

President: Antón Costa Rico

Vicepresident: Pedro Luís Moreno Martínez

Secretari-tresorer: María del Mar del Pozo Andrés

Vocals: Josep González-Agàpito, José Maria Hernández Díaz, Felicidad Sánchez Pascua, María del Carmen Sanchidrián Blanco

Des del Butlletí Informatiu d'Història de l'Educació volem fer arribar la nostra enhorabona al nou president i a la resta de la Junta Directiva, així com encoratjar-los en la seva tasca dels propers anys.

INFORMACIONS D'INTERÈS

V JORNADES D'HISTÒRIA DE L'EDUCACIÓ VALENCIANA: LA RECUPERACIÓ DEL PATRIMONI HISTORICOEDUCATIU VALENCIÀ Casa de la Cultura del Marqués de González de Quirós. Gandia, 30 i 31 d'octubre de 2009

Un any més tindran lloc les Jornades d'Història de l'educació valenciana. Organitzades pel Departament d'Educació Comparada i Història de l'Educació de la Universitat de València i el CEIC Alfons el Vell de Gandia, amb la col·laboració del Vicerectorat d'Investigació i Política científica, i la Facultat de Filosofia i Ciències de l'Educació de la Universitat de València, a més a més de la Conselleria d'Educació de la Generalitat Valenciana, en aquesta cinquena convocatòria es tractarà de l'estat de la recuperació del patrimoni historicoeducatiu valencià al llarg de dues jornades en les quals es desenvoluparà el programa següent:

Divendres, 30 d'octubre

16.30 h: Recepció de participants, lliurament de material i presentació de les Jornades.

Primera secció: 17 hores:

La recuperació del patrimoni historicoeducatiu valencià: raons, propostes i convocatòria.

Dr. Alejandro Mayordomo Pérez. Universitat de València.

Taula rodona:

Museo-laboratorio Manuel Bartolomé Cossío. Dr. Julio Ruiz Berrio. Universidad Complutense. President de la Sociedad para el estudio del patrimonio histórico educativo.

Museo Pedagógico Andaluz. D. Pablo Álvarez Domínguez. Universidad de Sevilla.

Museo virtual de Historia de la educación. Dr. Antonio Viñao i Dr. Pedro Luis Moreno. Universidad de Murcia.

Museo Pedagógico de Galicia. Dr. Vicente Peña Saavedra. Universidad de Santiago de Compostela.

Museo Pedagógico de Aragón. Dr. Victor Juan Borroy. Universidad de Zaragoza.

Projecte del Museu Pedagògic de Catalunya. Dr. Josep González-Agàpito. Universitat de Barcelona

Dissabte, 31 d'octubre

Segona secció: 9.30 h

Fonts orals i històries de vida: recuperant la memòria educativa viscuda. Dra. M. del Carmen Agulló Díaz. Universitat de València.

Etnografia escolar i història de l'educació. Dr. José M. Hernández Díaz. Universidad de Salamanca.

Museos escolares: el patrimonio material e inmaterial de la educación como consciencia crítica. Dr. Miguel Somoza Rodríguez. UNED, i Dra. Cristina Yanes Cabrera. Universidad de Sevilla.

12.30 h

Visita guiada a l'exposició *Escoles d'ahir. Testimonis i empremtes*

14 h Pausa-dinar.

Tercera secció: 16.30 h

Taula rodona:

Biblioteca-Museo Escolar. Dr. León Esteban Mateo. Universitat de València.
Mestres valencians en l'exili del 39. Dr. José Ignacio Cruz Orozco. Universitat de València
Recuperació, estudi i difusió mitjançant les TIC del patrimoni historicoeducatiu valencià. Dr. Javier Bascuñan Cortés i Dr. Andrés Payà Rico. Universitat de València

Tercera secció: 16.30 h

Taula rodona:

Biblioteca-Museo Escolar. Dr. León Esteban Mateo. Universitat de València.
Mestres valencians en l'exili del 39. Dr. José Ignacio Cruz Orozco. Universitat de València
Recuperació, estudi i difusió mitjançant les TIC del patrimoni historicoeducatiu valencià. Dr. Javier Bascuñan Cortés i Dr. Andrés Payà Rico. Universitat de València
Fundació Càtedra Enric Soler i Godes. Hermini Segarra, membre de la Fundació
L'organització de l'Arxiu de Fonts Orals de l'Institut de Cultura Juan Gil Albert d'Alacant. Dr. Francisco Moreno Sáez i Dr. Juan Martínez Leal. Professors d'Història i investigadors.
La recuperació del material científic dels Instituts històrics d'ensenyament secundari. Dr. José Ramon Bertomeu Sánchez. Universitat de València.

19 h Cloenda

Les normes per a la inscripció i presentació de comunicacions, experiències o iniciatives, es poden consultar a: <<http://www.uv.es/educomphe>>.

II Fórum Ibérico de Museologia de la Educación. El patrimonio educativo en Portugal y España, entre esperanzas e incertezas. // II Fórum Ibérico da Museologia da Educação. A Herança Educativa em Portugal e Espanha: entre esperanças e incertezas. Auditorio Prof. Lima de Carvalho. Instituto Politécnico de Viana do Castelo, 25-27 setembre de 2009

II FÓRUM IBÉRICO DE MUSEOLOGIA DA EDUCAÇÃO
25 - 27 de SETEMBRO '09
A Herança Educativa em Portugal e Espanha: entre esperanças e incertezas

Després del I Fórum Ibérico de Museologia de la Educación sobre Museismo pedagógico a Espanya i Portugal: itineraris, experiències i perspectives, celebrat a Santiago de Compostel·la el novembre de 2001, i signada la Declaració de Compostel·la, s'esperava una continuïtat i un desenvolupament de les activitats conjuntes. No obstant això, les dificultats han condicionat els darrers vuit anys, caracteritzats per les expectatives, però també per les incerteses i les frustracions. Així i tot, malgrat el clima sigui de dificultat davant un context on les despeses en béns culturals es troben en risc, es vol reiniciar el debat, anys enrere encetat, sobre els camins de la museologia de l'educació ibèrica.

Per això s'organitza aquest II Fòrum amb la temàtica general: «El patrimoni educatiu a Portugal i Espanya, entre esperances i incerteses», i amb els eixos temàtics següents:

1. Legislació i normativa en relació a patrimoni educatiu a Portugal i Espanya.
2. Estat actual, usos i funcionalitats dels edificis escolars pagats pels immigrants (Portugal i Espanya).
3. Mobiliari escolar, material didàctic, manuals i diaris escolars.
4. Museologia de l'educació i història de l'educació, quina relació tenen?
5. Presentació d'experiències i iniciatives emergents en l'àmbit del patrimoni educatiu.

Comunicacions:

S'acceptaran comunicacions en les modalitats d'articles i/o cartells. Les comunicacions han de reflectir els resultats de la investigació científica i/o han de presentar experiències emergents i noves iniciatives en el marc del Patrimoni educatiu a Portugal i Espanya. En qualsevol de les dues modalitats, els treballs han de ser presentats amb forma de resums d'un màxim de 500

paraules, amb quatre paraules clau, escrits en word, Arial 12, espai 1.5, sense imatges ni bibliografia. La comissió científica haurà d'aprovar aquests resums i/o propostes, i n'informarà els autors abans del 31 de juliol de 2009.

Les propostes de comunicacions s'enviaran, juntament amb el formulari degudament emplenat indicant l'eix temàtic en el qual s'inclouria la comunicació, a l'adreça següent: <fime2009@ipvc.pt>.

Se seleccionaran un màxim de 28 comunicacions i de 70 cartells.

La data límit per a l'entrega dels treballs complets i pagament de la inscripció serà el 31 d'agost de 2009.

Les normes de publicació es troben a: <www.fime2009.ipvc.pt>

Programa:

25 de setembre de 2009

10 h. Obertura del secretariat i muntatge de cartells
15 h. Obertura
15.30 h. Conferència
16.30 h. Descans
17 h. Comunicacions.
19.15 h. Vi d'honor

26 de setembre de 2009

9 h. Comunicacions	15 h. Visita al Museu d'Art i Arqueologia de Viana do Castelo
10.30 h. Descans	16 h. Comunicacions
11 h. Comunicacions	17.30 h. Descans
12.30 h. Presentació de cartells	18 h. Comunicacions
13 h. Dinar	19.30 h Presentació de cartells

27 de setembre de 2009

9.30 h. Comunicacions
11.30 h. Descans
12 h. Conferència
13 h. Sessió de clausura
13.30 h. Dinar de clausura

Preu inscripcions:

General: 50 euros (fins al 30 de juny de 2009), 60 euros (de l'1 de juliol al 15 de setembre)

Estudiants de post-graduació: 30 euros (fins al 30 de juny de 2009), 40 euros (de l'1 de juliol al 15 de setembre)

Estudiants de llicenciatura: 10 euros (fins al 30 de juny de 2009), 15 euros (de l'1 de juliol al 15 de setembre)

Secretaria:

Instituto Politécnico de Viana do Castelo
Praça General Barbosa, 4900-347 Viana do Castelo
Tel.: 258 80 96 10
Fax: 258 82 90 65

Seminari Internacional La historia de la enseñanza de las ciencias en educación secundaria. Madrid. Centro de Ciencias Humanas i Sociales del CSIC, 26-27 de novembre de 2009

El proper novembre tindrà lloc al CSIC aquest seminari, organitzat conjuntament per Leoncio López-Ocón Cabrera (CSIC), Sara Ramos Zamora (UCM), i Gabriela Ossenbach Sauter (UNED).

El programa previst és el següent:

Dijous 26 de novembre

Al matí visita guiada a l'IES Isabel la Catòlica.

16.30 h. Conferència inaugural a càrrec d'Ivor Goodson (Universitat de Brighton, Regne Unit), titulada «Consideraciones generales acerca de la historia del currículum, con una referencia especial a algunos estudios de caso de la historia de la enseñanza de las ciencias».

Moderadora: Gabriela Ossenbach (Departamento de Historia de la Educación de la UNED).

17.30 h. Debat

17.45 h. Pausa

18 h. Taula rodona: Ciència i gènere

- «Enseñando a perder: la educación científica de las mujeres en España». A càrrec de Paloma Alcalá Cortijo (IES Virgen de la Paloma, Madrid)
- «Las mujeres en la didáctica de las Ciencias». A càrrec de M. Ángeles Delgado Martínez (IES Felipe Borbón, Ceutí - Murcia).
- «Un estudio de caso. El Instituto del Cardenal Cisneros». A càrrec de M. Luisa Rico Gómez (Instituto de Historia-CCHS-CSIC) i Carmen Rodríguez Guerrero (IES Cardenal Cisneros, Madrid).
- «Margarita Comas. Ciencia y Pedagogía». A càrrec de Francesca Comas Rubí (Departament de Pedagogia i Didàctiques Específiques de la Universitat de les Illes Balears)

Coordina la sessió: Sara Ramos Zamora (Departamento de Teoría e Historia de la Educación de la Facultad de Educación, UCM).

Divendres 27 de novembre

10 h. Conferència a càrrec d'Antonio Viñao Frago (Universidad de Murcia), titulada: «La Historia de las Disciplinas Escolares en España: una revisión».

Modera la sessió: Francisco González Redondo (Secretari de la Facultat d'Educació i professor de la Secció Departamental d'Àlgebra).

11 h. Debat

11.15 h. Pausa

11.30 h. Taula Rodona: Innovacions en l'ensenyament de les ciències des de la microhistòria

- «La psicología en las aulas: una aproximación a la política de la subjetividad en la España liberal (1833-1868)». A càrrec d'Enric Novella (Instituto de Historia, CCHS, CSIC).
- «Los instrumentos científicos de los institutos de enseñanza secundaria durante la segunda mitad del siglo XI». A càrrec de José Ramón Bertomeu; Mar Cuenca Lorente i Josep Simon Castel (Instituto de Historia de la Medicina y de la Ciencia *López Piñero*, CSIC, València).
- «Investigación y educación. Celso Arévalo, catedrático del Instituto del Cardenal Cisneros y la modernización de la enseñanza de la historia natural». A càrrec de Santos Casado (Departamento de Ecología de la Facultad de Biología de la Universidad Autónoma de Madrid).
- «La enseñanza de las Ciencias Naturales en el Instituto-Escuela de Madrid: la labor del profesor Crespi». A càrrec de Carmen Masip i Encarnación Martínez (IES Isabel la Católica, Madrid).

Coordina la sessió Antonio Moreno González (Departamento de Didáctica de las Ciencias Experimentales de la Facultad de Educación, UCM).

16.30 h. Conferència de clausura a càrrec d'Antonio Nóvoa (Universidad de Lisboa, Portugal), titulada: «La conservación del Patrimonio Histórico-Educativo de los Liceos de Enseñanza Secundaria en Portugal».

Modera la sessió: Leoncio López-Ocón (Instituto de Historia, CCHS, CSIC).
L'horabaixa es farà una visita guiada a l'IES Cardenal Cisneros.

IV Jornades científiques de la Sociedad Española para el estudio del Patrimonio Histórico-Educativo. La memòria educativa en els museus d'educació i la pedagogia com a projecte de ciutadania. Vic, 8-10 de setembre de 2010

La Universitat de Vic, juntament amb la Sociedad Española para el estudio del Patrimonio Histórico-Educativo, i amb la col·laboració de la Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana, organitza les IV Jornades científiques de la SEPHE.

La temàtica d'aquestes jornades girarà en torn dels reptes socials als quals s'encaren els centres de gestió del patrimoni historicoeducatiu. Aquests reptes es caracteritzen per determinar la finalitat de la recuperació del patrimoni, per incidir en les formes de divulgació científica i educativa i per la creació de nous espais de participació de la ciutadania.

Les jornades es conformaran a partir dels debats derivats de conferències i comunicacions. Les comunicacions seran seleccionades per la seva adequació a la temàtica de les jornades així com per la qualitat de la seva aportació científica. A fi de potenciar un debat intens i fructífer, les comunicacions, que es publicaran en un llibre d'autoria compartida, s'enviaran als participants amb anterioritat, i en el curs de les jornades un relator, que introduirà els temes de debat, les exposarà.

Seccions

1. La conservació del patrimoni, una responsabilitat pedagògica
2. La difusió del patrimoni, un repte per a l'educació
3. La creació de patrimoni, la formació d'espais socioculturals
4. La participació en la creació de patrimoni

Participació

L'estructura de les jornades vol facilitar la discussió científica, per la qual cosa s'han previst:

- La presentació de cartells sobre la descripció dels projectes museístics
- La presentació de 24 comunicacions d'una durada màxima de 20 minuts cada una (les comunicacions es presentaran en les seccions corresponents moderades per un relator, que introduirà i possibilitarà el posterior debat)

Cartells

Per a la presentació del cartell s'haurà d'enviar una proposta amb un resum d'un màxim de 250 paraules que incloguin la informació següent:

Títol
Autoria
Institució
Secció
Resum

El comitè científic seleccionarà els cartells en funció de la seva adequació temàtica. Els cartells seran d'un metro (vertical) per 70 centímetres (horitzontal), impresos en material adequat per a la seva instal·lació.

Comunicacions

Per a la presentació de comunicacions s'haurà d'enviar una proposta amb un resum d'un màxim de 250 paraules que contenguin la informació següent:

Títol
Autoria
Institució
Secció
Resum

El comitè científic seleccionarà les comunicacions en funció dels criteris següents: pertinència temàtica, representació de la diversitat de projectes, línies de treball i distribució territorial, i qualitat científica.

La presentació de les comunicacions escrites per a la seva publicació serà d'un màxim de 15 pàgines (bibliografia inclosa, interlineat 1.5, lletra Times 12). Les normes de citació seran les de la Sociedad de Historia de la Educación.

Calendari

- Setembre-novembre 2009: preinscripció a les jornades.
- 30 novembre 2009: presentació de resums de les comunicacions i cartell per a la seva selecció.
- 15 desembre 2009: notificació de les comunicacions i cartells acceptats.
- 25 març 2010: entrega de comunicacions.
- Juny 2010: inscripció a les jornades.
- 10 de juliol de 2010: enviament de comunicacions als participants.
- 8-10 de setembre de 2010: celebració de les jornades.

Inscripció

La inscripció a les jornades costarà 340 euros, i dóna dret a assistència, materials, allotjament i dietes.

Preinscripció

Per a la preinscripció a les jornades és necessari enviar la informació següent a la direcció de correu electrònic <scd@uvic.cat>.

Nom i llinatges

Institució

Correu electrònic

Cartell/comunicació

Secció

Programa previst

Dimecres 8 de setembre

15-15.30 h. Recepció i entrega de documentació

15.30-16 h. Inauguració

16-17 h. Conferència inaugural

17-17.30 h. Pausa

17.30-20 h. Sessió primera: la conservació del patrimoni, una responsabilitat pedagògica

Dijous 9 de setembre

9-10 h. Conferència

10-10.30 h. Pausa

10.30-13 h. Sessió segona: la difusió del patrimoni, un repte per a l'educació

16-18-30 h. Sessió tercera: la creació de patrimoni, la formació d'espais socioculturals

Divendres 10 de setembre

9-11.30 h. Sessió quarta: la participació en la creació de patrimoni

11.30-12 h. Pausa

12-13 h. Conclusions

13-14 h. Clausura

17-19 h. Visita comentada al Museu Episcopal de Vic

BARTOLOMÉ COSSÍO, M. *El maestro, la escuela y el material de enseñanza, y otros escritos*. Edició de Eugenio Otero Urtaza. Madrid: Ed. Biblioteca Nueva / Ministerio de Educación y Ciencia, 2007, 250 pàg.

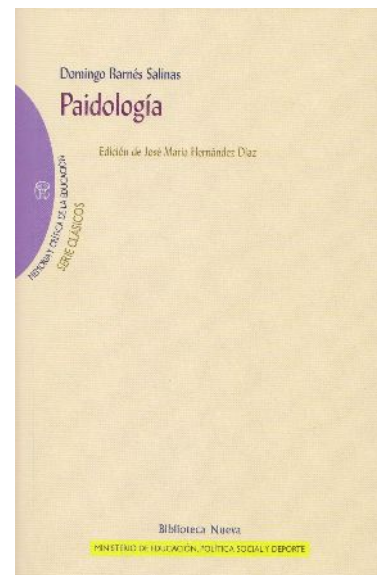
Publicat amb motiu del Centenari de la Junta para Ampliación de Estudios (1907-2007), aquest llibre conté, entre d'altres, el text titulat «El maestro, la escuela y el material de enseñanza», que, segons Eugenio Otero —autor de l'estudi introductor—, constitueix la millor i més original aportació de Cossío a l'anàlisi de la tasca dels mestres i del sentit que anima l'activitat escolar. Els altres escrits seleccionats per Otero mostren les relacions de Cossío amb la pedagogia europea, que tant inflüen en la trajectòria i les activitats realitzades pel Museo Pedagógico Nacional, així com en les reformes de l'ensenyament que promocionà la Institución Libre de Enseñanza. S'hi inclouen, entre altres textos, les seves reflexions sobre educació estètica, sobre els conflictes entre educació i confessions religioses a Bèlgica, algunes conferències en què defensa l'educació per a tots, alguns apunts inèdits, cartes, discursos com el realitzat en el

Congrés Internacional de Brussel·les l'any 1880, o el seu discurs d'inauguració de les Missions Pedagògiques de l'any 1931. L'edició compta, endemés, amb la reproducció de fotografies i documents manuscrits de Cossío.

BARNÉS, D. *Paidología*. Edició de José María Hernández Díaz. Madrid: Ed. Biblioteca Nueva / Ministerio de Educación, Política Social y Deporte, 2008, 309 pàg.

La publicació de la *Paidología* de Domingo Barnés conclou el conjunt d'obres que la sèrie «Clásicos de la Educación» de Biblioteca Nueva ha dedicat al Centenari de la creació de la Junta para Ampliación de Estudios (JAE). Barnés, que durant anys fou secretari del Museu Pedagògic Nacional, i director d'aquest en l'etapa final d'aquesta institució, fou també pensionat per la JAE per ampliar estudis a l'estranger. Fou catedràtic de Paidologia de la Escuela de Estudios Superiores del Magisterio des de 1914, i a partir del 1932 de la recent creada Secció de Pedagogia de la Universitat Central de Madrid, i arribà a ser el principal exponent de la paidologia a Espanya. En l'estudi introductor, José María Hernández Díaz analitza l'origen i els principals estudiosos d'aquesta disciplina a Espanya. Aquesta edició de la *Paidología* de Barnés és la de 1932, any en què es publicà aquesta obra actualitzada.

Hernández Díaz estudia les diverses edicions d'aquest manual que, segons ell, «*seguramente es la principal contribución original de Barnés, dentro de una extensa y envidiable obra política, académica y científica*».

BOVET, P. *El instinto luchador. Psicología-educación*. Edició de Juan Manuel Fernández Soria. Pròleg de Federico Mayor Zaragoza. Madrid: Biblioteca Nueva, 2007 [1917], 296 pàg.

Dins de les reedicions de clàssics de l'educació publicades amb motiu del centenari de la *Junta de Ampliación de Estudios*, ens arriba l'acurada edició que el professor Fernández Soria ha preparat del llibre de Bovet al voltant de l'educació pacifista, que tanta influència va tenir durant el període d'entreguerres en els sectors que apostaven per educar per la pau, com l'única manera d'evitar futurs conflictes bèl·lics. Malgrat que, dissortadament, aquesta pràctica no es veié recompensada amb l'èxit, resulta encoratjador avui dia recordar com el psicopedagog suís defensà la necessitat de conèixer els instints de lluita dels xiquets, per tal d'educar-los, no a través de la seva repressió, sinó canalitzant-los en l'amor per la humanitat.

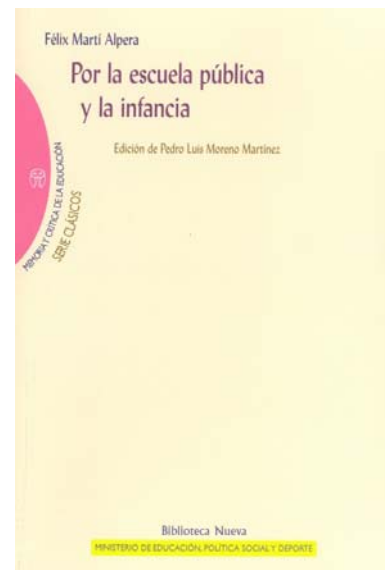
Al llarg del llibre se'ns demostra que l'autèntica educació pacifista s'ha de basar en l'internacionalisme, i en els principis de fraternitat i solidaritat, que han de inculcar-se en la família i en l'escola, íntimament relacionades ambdues. A més a més, quan parlem d'escola pacifista fem referència a quelcom més que una mera acció antibèl·lica: es tracta de construir una escola democràtica que implica, per una banda, la igualtat en l'accés i, d'altra, el desenvolupament de pràctiques democràtiques, de manera que arribi a convertir-se en un veritable òrgan d'educació cívica.

Educació cívica, democràtica, pacifista..., temes de màxima actualitat gairebé un segle després i que, com assenyalava de manera força encertada l'editor, es relacionen amb d'altres també polèmics ara i ací, com pot ser el de l'educació de caràcter religiós, que Bovet defensa que sigui una vivència activa de la fe, basada en l'amor i no en el temor, davant les tradicionals actituds de passivitat i dogmatisme.

No volem finalitzar sense destacar les interessants aportacions que el professor Fernández Soria realitza en mostrar la complicitat entre les idees de Bovet i les de l'escoltisme, i, tanmateix, la seva influència en autors catalans de relleu com Pau Vila i Pere Rosselló. Un llibre, en fi, al qual cal sumar el valor afegit del pròleg de Federico Mayor Zaragoza, i que recomanem comparar amb els pressupostos pacifistes i antibèl·lics plantejats prèviament per Francesc Ferrer i Guàrdia.

MARTÍ ALPERA, F. *Por la escuela pública y la infancia*. Edició de Pedro Luis Moreno Martínez. Madrid: Biblioteca Nueva / Ministerio de Educación, Política Social y Deporte, 2008, 334 pàg.

Aquesta obra, que s'ha publicat amb motiu del Centenari de la Junta para Ampliación de Estudios (1907-2007), recull una selecció de textos del mestre Martí Alpera, autor prolífic i col·laborador de nombroses publicacions periòdiques de caràcter pedagògic entre 1869 i 1936. Els 23 treballs elegits per a aquesta edició s'agrupen en sis línies temàtiques corresponents a la seva reflexió pedagògica i acció educativa: l'estat de l'escola pública i la regeneració pedagògica; la renovació pedagògica a Europa i els viatges pedagògics; l'escola graduada; l'ensenyança; el magisteri primari i la protecció de la infància. A través dels seus escrits i del material gràfic que s'inclou a l'obra, pot apreciar-se la trajectòria d'aquest mestre com a viatger per Europa, introductor de nous corrents pedagògics i de la graduació de

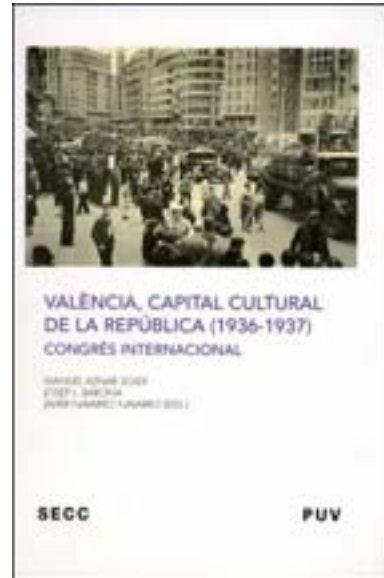

l'ensenyament, i com a director de grups escolars a Cartagena i Barcelona. A la vegada, a partir dels seus escrits, ens apropem al context de l'escola primària i al magisteri a Espanya durant el primer terç del segle XX. La selecció de textos i l'estudi introductor d'aquests, així com la recopilació de les seves obres, molt valuosa per la seva dispersió entre la premsa professional i la diària, els ha realitzat el professor Pedro Luís Moreno, de la Universidad de Múrcia, gran coneixedor del mestre Martí Alpera.

València, capital cultural de la República (1936 - 1937). Congrés internacional. Edició a cura de Manuel Aznar, Josep L. Barona, Javier Navarro. València: Publicacions de la Universitat de València, 2008, 500 pàg.

Durant quasi un any, de novembre de 1936 a octubre de 1937, València va ser la capital de la República en guerra contra la sublevació militar feixista.

En memòria d'aquest episodi de la nostra història recent, en què la defensa dels valors democràtics i progressistes va anar aparellada a la defensa de la cultura, des de l'any 2007 s'empregueren una sèrie de commemoracions que han tingut un dels esdeveniments centrals en el Congrés Internacional: València, Capital Cultural de la República (1936-1937). Les actes que ara s'editen contenen les ponències que s'hi van presentar, les conferències inaugural i de cloenda i algunes de les intervencions en les taules rodones, on s'evoca la vida quotidiana i acadèmica, el món literari i artístic de la València del moment, la situació de l'educació i de la dona, i diversos estudis sobre el Segon Congrés Internacional d'Escriptors per a la Defensa de la Cultura.

S'hi poden trobar les intervencions en les seccions «Universitats i vida acadèmica», «Ciència i medicina», «Literatura», «Teatre i espectacles», «Art i patrimoni cultural», «Dones i guerra», «Cultures polítiques i activitat cultural» i «Educació» que inclou les comunicacions d'Agulló Díaz, M. del Carmen, «Llegir i escriure a les trinxeres. València 1936-1939»; Fernández Soria, Juan Manuel, «Profesores, escolares y textos en el Instituto Obrero de València»; Pozo Andrés, M. del Mar del, «La infancia en peligro: las colonias escolares en València (1936-1939)»; Sierra Blas, Verónica, «"Talismanes de papel". Escribir cartas desde el frente durante la Guerra Civil española»; Escrivá Moscardó, Cristina, «Estudiar en guerra. 1936-1939. El Instituto para Obreros de Valencia. IOV».

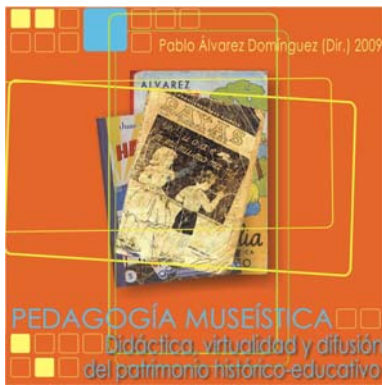
VILANOU TORRANO, C. (coord.). *Doctor Buenaventura Delgado Criado: Pedagogo e historiador.* Barcelona: Publicacions i Edicions UB, 2009, 802 pàg.

Per iniciativa del Departament de Teoria i Història de l'Educació de la Universitat de Barcelona, s'ha publicat aquest llibre d'homenatge al professor Buenaventura Delgado Criado (1935-2007), que fou catedràtic d'Història de l'Educació i director dels Departaments d'Educació Comparada i Història de l'Educació, i de Teoria i Història de l'Educació de la Universitat de Barcelona.

Col·laboren en aquesta obra un gran nombre d'autors procedents d'universitats espanyoles que reberen la benèfica influència del doctor Delgado (Complutense, Navarra, Sevilla, UNED, València, Comillas, Valladolid, Saragossa, Girona, las Palmas, Ramon Llull, Vic, etc.) i algunes d'estrangeres.

La nostra enhorabona a la Universitat de Barcelona per aquest homenatge.

ÁLVAREZ DOMÍNGUEZ, Pablo (dir.). *Pedagogía Museística: didáctica, virtualidad y difusión del patrimonio histórico-educativo*. Sevilla: Vicerrectorado de Relaciones Institucionales. Universidad de Sevilla. A3D Edición Digital, 2009.

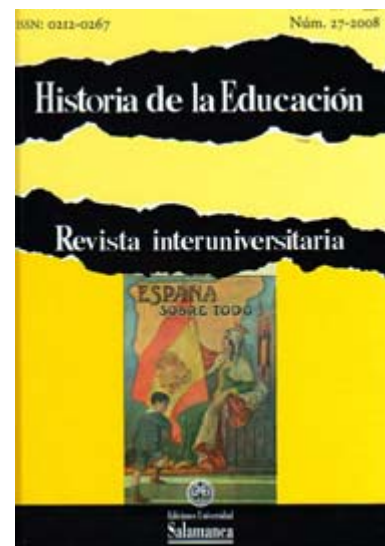
Pedagogía Museística: Didáctica, virtualidad y difusión del patrimonio histórico-educativo és el títol d'un llibre digital dirigit pel professor Pablo Álvarez Domínguez; i patrocinat pel Vicerrectorado de Relaciones Institucionales de la Universidad de Sevilla, el Departamento de Teoría e Historia de la Educación y Pedagogía Social d'aquesta i pel Grupo de Investigación I+D+i del Museo Pedagógico Andaluz, que

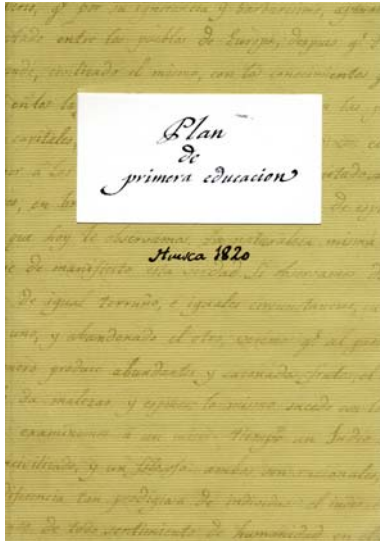
dirigeix la càtedra d'història de l'educació, M. Nieves Gómez García. L'obra té un pròleg de Teresa García Gutiérrez, vicerectora de Relaciones Institucionales, i presentada pel seu director. S'hi inclou el plantejament, resultat i producte d'un curs teoricopràctic de 30 hores de durada celebrat a la Facultad de Ciencias de la Educación de la institució universitària sevillana, durant els mesos de novembre i desembre de 2008. El seu objectiu fonamental es concretà a propiciar una reflexió sobre les possibilitats didàctiques, formatives i virtuals que es poden posar en funcionament en l'àmbit dels museus amb la finalitat de facilitar l'accés, la comprensió i valoració del patrimoni historicoeducatiu de la nostra societat. Unes productives jornades d'esforç, intens treball i interessants reflexions i propostes didàctiques són les que han permès l'edició d'aquesta obra. La publicació recull tots els continguts impartits pel professorat del curs (Pablo Álvarez, Guadalupe Trigueros, Cristina Yanes, Juan Rubén Benjumea, Manuel Camacho, M. José Lobato, Luís Medina, Encarnación González, Antonio Guzmán i Eulàlia Colledemont) en les seves respectives ponències i intervencions, junt amb el resultat de les propostes didàctiques i museístiques dissenyades per l'alumnat que hi participà. Inclou també les conclusions a les quals arribaren els grups de treball que es formaren amb aquesta finalitat, així com un informe d'avaluació que avala el grau de satisfacció dels participants en relació amb el desenvolupament i execució del curs en qüestió. Finalment, l'obra conté una representativa galeria fotogràfica, en la qual es poden visualitzar algunes de les instantànies que s'adoptaren en el transcurs de les sessions teoricopràctiques del curs, objecte d'aquest treball.

Historia de la Educación. Revista interuniversitaria. Núm. 27. Sociedad Española de Historia de la Educación. Salamanca, 2008, 571 pàg.

En el darrer número de la revista *Historia de la Educación*, de la Sociedad Española de Historia de la Educación, es publica un interessant monogràfic sobre educació i construcció de les identitats nacionals, coordinat per Maria del Mar del Pozo (Universidad de Alcalá), amb les aportacions de Juan Sisinio Pérez Garzón (Universidad de Castilla-La Mancha), Ferrán Archilés (Universitat de València), Alejandro Quiroga Fernández de Soto (Universidad de New Castle), Ana Maria Badanelli Rubio (Universidad Nacional de Educación a Distancia), Ramon López Facal (Universidad de Santiago de Compostela), Josep González-Agàpito (Universitat de Barcelona), Paulí Dávila Balsera (Euskal Herriko Unibertsitatea), Antón Costa Rico (Universidad de Santiago de Compostela), i la mateixa Maria del Mar del Pozo.

En aquest número hi podeu trobar també altres articles de temàtiques diverses, així com els apartats habituals de documentació i informació.

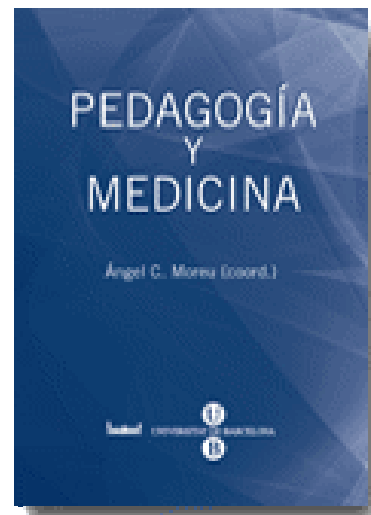

Plan de primera educación. Publicaciones del Museo Pedagógico de Aragón núm. 8. Huesca: Museo Pedagógico de Aragón, 2009. 173 pàg.

Amb una edició feta amb especial cura, el Museo Pedagógico de Aragón reproduïx un document manuscrit de 1820 en imatges, així com la seva transcripció, tot acompanyant d'estudis introductoris d'aquest a càrrec de Rosa Domínguez i Julio Ruiz Berrio. El document en qüestió és una proposta feta per dos mestres, Manuel i Ramón Alamán, pare i fill, a través de la qual fan una acurada descripció de les bases del mètode d'ensenyament mutu d'origen lancasterià, i justifiquen el sentit i els continguts de cada una de les matèries que proposen per a dues escoles, una de «rudiments» i l'altra de perfecció o d'escriure», i recomanen els llibres més idonis per treballar en cada una d'aquestes. La proposta fou aprovada per la Diputació d'Oscà i posada en pràctica el mateix 1820, per això, la reproducció d'aquest document, fins ara inèdit, esdevé rellevant per a la història de l'educació aragonesa, i, alhora, per a la resta de comunitats, ja que ens mostra el nivell de coneixement i el compromís dels mestres de l'època.

MOREU, A. C. (coord.). *Pedagogía y Medicina*. Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, 2009.

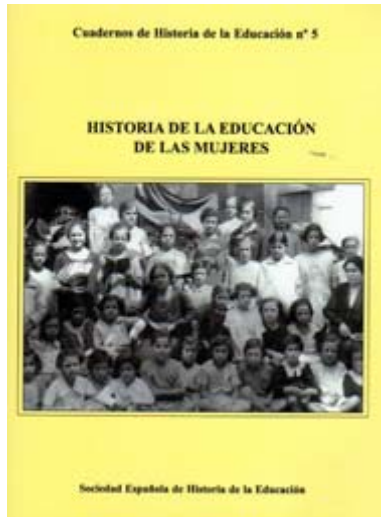
Aquesta obra, coordinada pel professor Àngel C. Moreu, recull una sèrie de treballs fruit de la celebració d'un seminari interdisciplinari sobre pedagogia i medicina que va tenir lloc el mes de desembre de l'any 2007 a la Facultat de Pedagogia de la Universitat de Barcelona, organitzat pel Departament de Teoria i Història de l'Educació amb la col·laboració de diverses institucions (diferents departaments i facultats de la Universitat de Barcelona i de la Universitat Autònoma de Barcelona, la Societat d'Història de l'Educació als Països de Llengua Catalana, la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona, i la Biblioteca del Campus Mundet de la Universitat de Barcelona).

Sense allunyar-se del context medicopedagògic, aquest llibre aprofita la commemoració del centenari de la publicació, l'any 1907, del *Compendio de Psiquiatria Infantil*, primer llibre de l'especialitat escrit pel pedagog Augusto Vidal Perera, professor de l'Escola Normal Superior de Mestres de Barcelona, per tractar diversos temes relacionats amb la medicina i la pedagogia.

Juntament amb l'estudi de la personalitat i l'obra d'Augusto Vidal Perera a càrrec d'especialistes com Edelmira Domènech, M. Lluïsa Gutiérrez o Àngel C. Moreu, aquesta obra recull una conferència sobre higiene escolar llegida per Jordi Monés, i l'acte d'homenatge a un altre professor, membre del Departament de Mètodes i Diagnosi de l'Educació de la UB, el recentment desaparegut Miquel Meler i Muntané, introductor de la pedagogia terapèutica a casa nostra. La seva vida, obra i aportacions són recollides i analitzades per Antonio Sánchez Asín, Conrad Vilanou i Àngel C. Moreu.

El llibre conclou amb una extensa bibliografia medicopedagògica, tot donant una especial rellevància a les obres dels psicopedagogs Augusto Vidal Perera i Miguel Meler.

Historia de la educación de las mujeres. Cuadernos de Historia de la Educación, núm. 5. Sociedad Española de Historia de la Educación, 2009, 107 pàg.

La professora Consuelo Flecha García, de la Universidad de Sevilla, presenta el cinquè número dels quaderns d'història de l'educació de la SEDHE, col·lecció que és fruit dels seminaris especialitzats sobre les diferents disciplines historicoeducatives que impartim a les nostres universitats. En aquest cas, arran del seminari celebrat a Sevilla, el setembre del 2008 sobre la matèria Història de l'educació de les dones, en el qual participaren algunes de les professores que imparteixen aquesta assignatura a diverses universitats espanyoles, ha esdevingut la present publicació. Hi trobem, per tant, les aportacions de Consuelo Flecha García, que parla a nivell legislatiu d'igualtat i estudis de les dones a les universitats; Pilar Ballarín Domingo, de la Universidad de Granada, que reflexiona sobre la importància de la inclusió de la història de l'educació de les dones en els plans d'estudi universitaris; Isabel Grana Gil, de la Universidad de Màlaga, i Teresa Rabazas Romero, de la Universitat Complutense de Madrid, que reflexionen sobre el programa de l'assignatura Història de l'educació de les dones; i Irene Palacio Lis, de la Universitat de València, que revisa qüestions metodològiques sobre aquesta matèria. Finalment, s'hi integra una demanda adreçada al Govern d'inclusió d'estudis de gènere en els nous plans d'estudi adaptats a l'Espai Educatiu Europeu, iniciativa proposada per un grup de professores i investigadores d'estudis sobre dones, gènere i feministes de diverses àrees de coneixement, que ve acompanyada per nombroses signatures de suport.

El patrimonio histórico-educativo y la enseñanza de la historia de la educación. Cuadernos de Historia de la Educación, núm. 6. Sociedad Española de Historia de la Educación, 2009, 128 pàg.

El darrer seminari organitzat per la SEDHE, celebrat al Centro Internacional de la Cultura Escolar, a Berlanga de Duero, els passats 25 i 26 de març de 2009, reuní representants d'onze universitats espanyoles per debatre sobre el patrimoni historicoeducatiu i la història de l'educació. Sota la coordinació de Pedro Luís Moreno, de la Universidad de Murcia, durant dos dies es presentaren i discutiren les aportacions de Cristina Martí Úbeda, de la Universitat de les Illes Balears, que parlà sobre les potencialitats i els usos didàctics del patrimoni virtual a Internet per a l'ensenyament de la història de l'educació, Gabriela Ossenbach Sauter, de la UNED, que dissertà sobre manualística escolar i ensenyament de la història de l'educació, J. Damián López Martínez i J. Mariano Bernal Martínez, de la Universidad de Murcia, que reflexionaren sobre el material d'ensenyament com a recurs didàctic en la Història de l'Educació, Juan Luís Rubio Mayoral, que parlà de museus pedagògics i experiències educatives, i Paulí Dávila Balsera i Luís M. Naya Garmendia, de la Euskal Herriko Unibertsitatea, que presentaren una experiència innovadora, el Centre de documentació sobre història de l'educació en Euskal Herria a Internet. Aquestes aportacions són presentades en aquesta publicació per Agustín Escolano Benito, director del CEINCE.

BERRUEZO ALBÉNIZ, Reyes.; CONEJERO LÓPEZ, Susana (coords.). *El largo camino hacia una educación inclusiva. La educación especial y social del siglo XIX a nuestros días.* (Volumen I i II). Pamplona: Universidad Pública de Navarra-Gobierno de Navarra-SEDHE, 2009.

En dos volums que superen més de 1.500 pàgines, es recullen les comunicacions presentades al XV COLOQUIO DE HISTORIA DE LA EDUCACIÓN (Pamplona, 29 i 30 de juny i 1 de juliol de 2009). Seguint idèntic esquema que en el col·loqui, el volum I reuneix les comunicacions que fan referència a l'àmbit de la història de l'educació especial del segle XIX fins a l'actualitat, mentre que el II agrupa aquelles que tracten de l'educació social i de la història de l'educació com a disciplina i camp d'investigació. Tot plegat, la varietat dels temes tractats, la multiplicitat d'espais on es donaren les diverses experiències, l'actualitat del marc temporal i la participació d'autors procedents de la majoria de les

universitats espanyoles, converteixen els dos volums en un punt de referència i en una eina de treball imprescindible per a totes les persones interessades a conèixer la història més recent del llarg camí encetat cap una educació inclusiva, amb els avanços, els entrebancs i les dificultats trobades que fan que, en ple segle XXI, encara es trobi lluny de ser una realitat.

Aquells que estigueu interessats a donar a conèixer publicacions i/o informacions diverses a través del proper butlletí, ens les podeu fer arribar enviant la informació a les adreces següents: <bernat.sureda@uib.es>, <xisca.comas@uib.es> o <xavier.motilla@uib.es>, o als corresponsals de Catalunya, <ramon.tarros@eresmas.net>, o de la Comunitat Valenciana, <m.carmen.agullo@uv.es>, abans de dia 22 de novembre de 2009.

Direcció: Bernat Sureda, Francesca Comas
Secretari: Xavier Motilla
Corresponsals: Ramon Tarrós (Catalunya) i Carme Agulló (Comunitat Valenciana)
Correcció lingüística: Rosa de Ozollo
Maquetació: Catalina Ordinas

DL PM-2519-2002

En aquest número han col·laborat: Pablo Álvarez (Universidad de Sevilla), Pere Alzina Seguí, Raquel Cercós i Raichs, Eulàlia Collelldemont (Universitat de Vic), Agustín Escolano (director del CEINCE), Josep González-Agàpito (Universitat de Barcelona), Yovana Hernández Laina (coordinadora d'activitats del CEINCE), Salomó Marquès Sureda (Universitat de Girona).

Edita: Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana, Àrea de Teoria i Història de l'Educació de la Universitat de les Illes Balears.
Amb el suport de l'Institut d'Estudis Catalans.

Institut
d'Estudis
Catalans

